

Nauki svetovne vojne.

Če bi bil ostal tak anarhičen sistem v veljavi, bi bila lahko nastala transportna katastrofa prve vrste. Vlada je vzela stvar pod svojo kontrolo, spravila vse železnice v enoten sistem in ravnala promet tako, da je moral čim bolj služiti za htevanje vojne, vsled česar je moral vprašanje, kako se rentira ta, kako oni transporti, samo ob sebi stopiti v ozadje, in tako se je posrečila dozdnevno nemogoča naloga. Ameriška vojska je prišla na bojišče v taki množini in v takem stanju, da je bila njena akcija odločilna in je močno pospešila konec.

Treba je bilo vsakovrstnih novih podjetij, nekaterih v ogromnih dimenzijah, na primer ladje, katerih se je moralo ustvariti povsem novo množično brodogradnjo in pošiljati ladje v tako kratkih intervalih na morje, da bi se bila doba za dogotovljenje posameznega parnika pred vojno zdela smešna. Vojna je zahtevala to mornarico; koliko velja in vse, kar je s tem v zvezi, je bilo postransko. Zaradi olja, zaradi potrebe se je izvršila stvar, in izvršila se je tako, da je napravila vtisk čudeža.

Vse energije, ki so se razvile tekmo vojne, ne le na naši, ampak tudi na nasprotni strani, eksistirajo tudi v miru. Prišle niso iz neba kot novo ustvarjena sila; le treba jih je bilo in pokleale so se, pa se je pokazalo, da so tu. Mr. Hoover ni dobil svoje sposobnosti za organizacijo prehrane kakor apostoli dar jezikov o Binkostih; njegova zmožnost se prej ni potrebovala ali pa se vsaj ni mislilo, da bi bila potrebna in zato je ostala neplodna kakor tisoč in tisoč človeških sil, ki ne najdejo svojega pravega polja v sedanji družbi.

Za organizatorične talente je bila tekmo vojne največja potreba. Naš družabni sistem ni tak, da bi imel take talente v dobri evišeni; večinoma so le tisti znani, ki se postavijo v službo kapitalizma. Organizirati za profit je v kapitalistični družbi važnejše kot vsako drugo organiziranje; a če bi se poiskale organizatorične sposobnosti za druge namene, bi se jih našlo dovolj v krogih, v katerih ne pride danes nikomur na misel, da bi jih iskali.

Organizacija pa ne more biti v miru nič manj važna kakor v vojni. Kajti organizacija pomeni najboljšo porabo sil za doseganje največjega uspeha. Organizacija odpravi zapravljavanje sil in materiala. Če je v dobi vojne potreben sistem, ki v zvezi s sovražniku čim več bojnih sil in mu prizadene čim večje težave, bi v mirnem času potrebovali sistem, ki ustvari lastnemu ljudstvu čim večje blagostanje. Vojni cilji so zahtevali organizacijo; za naloge miru je enako potrebna organizacija.

To ni nova iznajdba; toda pred vojno je bila ta nauk premalo vpoštevani, izkušnje vojne so ga pa sijajno potrdile. A če naj v novi dobi, ki je pred nami, obrede izkušnje teh strašnih let, je

treba v naši družbi izpremeniti, ki morajo segati do temeljev.

Kapitalistični sistem in organizacija stojata v nasprotju. Za materialno življenje sedanosti sta produkcija in trgovina glavna faktorja. Organizacija pa ni njihova podlaga; če bi bilo oboje res organizirano, ne bi mogla obstajati besna konkurenca, ki nosi v sebi ne le nevarnosti za slabjšega tekmeča, ampak za cele narode; če bi bila produkcija zadostna organizirana, ne bi mogli prihajati časi, ko ni za najdražji denar dobiti potrebnega blaga, pa zopet drugi časi, ko so skladišča prenapolnjena, se tovarne zapirajo, banke pokajo in poplavlja panika cele dežele.

Kapitalizem pač stremi po organizaciji; ali svet se ničesar ne boji tako, kakor da se mu to posreči. Srednji sloji se upirajo takemu stremljenju na vse kriplje, delavci, zlasti nezavedni, skušajo delati ovire, zakonodajci snujejo postavbe proti organizatoričnim tendencam kapitalizma. Vsi ti poizkusi se pa živijo v reakcijo. Za kapitalizem je edina možnost organizacije, da spravi kontrolo produkcije in distribucije v čim manjši rok. Koncentriranje v trustih — ali kakorkoli se že kisti oblika — jedini način, da moge kapitalizem prilagoditi produkciji potrebi in odpraviti konkurenco. S tega stališča bi bil najidealnejši en sam svetoven trust, ki bi imel vse industrije, vse poljedelstvo, vse živinorejo, ves promet na suhem, na morju in v zraku v svojih rokah. Tak trust bi bil centrala, ki bi lahko poznala vse potrebe, a skrbela da se vendar ne bi nič izdelovalo po nepotrebnem, lahko bi spravila najboljši sistem v transport in vpravila konec vsej konkurenci.

Ali tak trust bi obena postal gospodar sveta. Vse sile bi bile v njegovi službi, vse človeštvo bi bilo odvisna od njegove volje; reprezentiral bi najpopolnejšo avtokracijo, ki si jo morejo demisliti človeški možgani.

Razvoj pa pojde po vojni v tej smeri, če se ne izvrši radikalna izpremenba. Kajti koncentracija do popolnosti je naravna tendenca kapitalizma. Če se ustanovi liga narodov, dobi ta tendenca še nove možnosti.

Liga narodov se predlaga zato, da bi se v bodočnosti preprečile vojne. Ali večni mir ni odvisen od nobene zunanje oblike in nobeno svetovno sodišče ga ne more garantirati. Vojno onemogočiti je sploh utopija. Dokler pozna človeški duh uničevalna sredstva, jih bo lahko rabil. O varnosti miru se bo le tedaj moglo govoriti, če ne bo tehničnih vzrokov za vojno. Interesi obranitve miru morajo biti tako močni, da postanejo interesi, ki bi se mogli realizirati z vojno, neuporabni v primeri s prvimi.

Te garancije pa ne bo, dokler bo konkurenca, Človeštvo, živčevje in družbi, v kateri je takorekoč vse odvisno od imetja in od povečanja imetja potom profita, ne bo z nobenimi lepimi pridli-

gami mogoče dopovedati, da se ni treba poslužiti skrajnih sredstev za varstvo materialnih interesov.

Konkurenca je igrala svojo vlogo tudi med vzroki pravkar končane vojne. In vse vrtočave ideje gospodarskega bojkota, zapiravanja svetovnih trgov, t. d., ki jih sedaj raznašajo prerazgrete glave, nosijo kadi novih nevarnih konfliktov v sebi. Take metode spravijo lahko cele narode v obup in povzročijo koalacije, ki se ne uklonijo nobenemu razsodišču.

Liga narodov more služiti svojemu namenu le tedaj, če vzaame tudi gospodarske momente v obzir in če skuša kolikor mogoče ublažiti konkurenco. Kapitalistična družba more to le s sredstvi kapitalističnega sistema. Doslej je šla kapitalistična produkcija za tem, da se nacionalno koncentrira in odstrani tekmo v mejah lastnega naroda; če hoče omejiti internacionalno konkurenco, se mora internacionalno koncentrirati. To pa vodi neizogibno v internacionalne truste in do internacionalnih kapitalističnih monopolov.

Če ostane konkurenca, je v tem nevarnosti; če se odstrani konkurenca na kapitalističen način, prinaša rezultat drugo nevarnost.

Ali so bile vse misli, da se obvaruje človeštvo novih vojn, le sanje? Ali ni izhoda iz te dileme?

Gotovo je. Družba mora imeti le dovolj pagnaa, da se postavi na novo podlago in prestopi res v novo dobo.

Videli smo, da je profit res velika gonilna sila, da pa ni edina. Vojna nas je naučila, da ima ideja lahko večjo inicijativno silo; treba je le, da se vjema ideja z resničnimi interesi družbe in da more dobiti kri in meso. Lep nauk sam na sebi ne zadostuje. Evangelij krščanstva: "Ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe" in "Česar ne želiš, da bi se tebi storilo, ne stori svojemu bližnjemu", je nedvomno kresen. Pridiga se že skoro dvatislet let. Uresničen ni nikjer.

Vojna — ki ni realizacija krščanske teorije — je bila ideja, ki je osvojila milijone, premagala neštivilne sovražne interese, izvala žrtev brez konec in kraja in zbudila sile, katerih neinkič delajo vtisk čudežev. Teza ni moglo povzročiti samo hrepenenje po klanju in divljanju; kdor je nesel puško v zakope, je nesel tudi svoje življenje tja. Vojna je mogla postati popularna le zato, ker so milijoni smatrali kajzerjevo zmago za svojo nevarnost. Ideja vojne se je vjemala z interesi ljudstva.

Ni li blagostanje ljudstva ideja, enako velika kakor kajzerjev poraz? Ako se ljudstvu jasno pokaže prava pot do blagostanja, za mora ta ideja enako močno prijeti kakor ga je ideja vojne, a najbrže še bolj, ker se ne more nobena druga tako absolutno vjemati z njegovimi interesi.

Toda treba je popolne jasnosti. Izumetničeve teorije lahko vlečejo nekaj časa; kadar se izkaže njih neuspešnost, pride z razočaranjem lahko kruto maščevanje.

Blagostanje ljudstva in kapitalistično profitarstvo se ne moreta spoiti. Polovičarstvo pa tudi ne more trajno pomagati. Če se na primer priporočajo zakoni za omejitve profitov, je to za prvi hip vredno truda. Ampak kapitalizem se bo moral prej ali slej upreti takim ukrepom, kajti če ne sme podjetništvo v Ameriki dobiti takih dobičkov kakor v Angliji, se bo čutilo zapostavljeno in bo morda res oškodovano v svoji konkurenčni sposobnosti. Nevarnosti, ki izvirajo iz tega, so na dlani.

Edina pomoč je v tem, da postanejo vse na materialno življenje se nanašajoče razmere javna zadeva in da se internacionalno organizirajo.

Povsem dobro vemo, da se to ne more zgoditi čez noč. Vedno smo se bojevali proti utopijam. Nemogoče je, da bi šli nocoj spat v kapitalistični družbi, a ko bi se jutri zjutraj zbudili, da bi svet bil socialističen. Socializem je reorganizacija, tako radikalna reorganizacija, da se ji lahko da ime revolucija. Iz tega pa na noben način ne sledi, da se mora izvršiti s krvavo revolucijo ali da se sploh more dovrešiti z bojem na barikadah.

Iz ustvarjanja socialistične družbe se nikakor ne more odstraniti element evolucije. Za ureditve socialistične ideje morajo dozoreti vse razmere. Do tega olja se mora razviti demokracija — politično in gospodarsko. Ali šele kadar je ta cilj dosežen, kadar služi vsa produkcija faktenični potrebi, kadar je vsem ljudem mogoče razviti vse svoje dobre moči, kadar postanejo pogoji življenja za vse enaki in je vsakemu odprta pot do vsega materialnega in duševnega blagostanja, so vzroki vojn pokopani in je bodoči mir zagotovljen.

Ideja premagati kajzerja je lahko pograbilila milijone. Ideja premagati hudo in vojno bi bila še večja gonilna sila. Z njo bi bili pač izključeni individualni profitarji na njih mesto bi prišla korist vse družbe, v kateri bi bilo obsežena korist vsakega posameznika. Tada ideja ne more otrpiti energij, ampak jih mora zbuditi povsod, kjer še spe. Neznani talenti se bodo z veseljem postavili v njeno službo, kakor so se sposobnosti posvetile vojni, ne da bi bile vprašale za individualna dobičeka.

Ta moč žive ideje je največji nauk, ki nam ga je podala vojna in le za to gre, da se zdaj praktično uporabi. Ideja apelira v prvi vrsti na delavsko ljudstvo; če zadene tudi dovolj pripravljenih uses v krogu vladajočih, bo tem boljše. Kjer se vrši neizogibni razvoj brez pretrdovratnih zaprek, se ni treba anarhije.

Liebkechtov manifest — naše zadoščenje.

V Amsterdamu je prišlo popolno besedilo manifestu, ki so ga bili pred izbruhom nemško revolucije izdali radikalni socialisti z Liebkechtom, Mehringom in Rozo Luxemburgovo na čelu. Manifest, ki je brez dvoma imel velik vpliv na razvoj dogodkov v Nemčiji, se glasi:

Dragi sodrugi! Čez štiri leta so naši vladarji vodili roparsko vojno, da bi podjarmili naše sode. Zadnjih deset ali dvanajst let so ti vladarji razširjali hudobni nauk o "slovanski nevarnosti". Imeli so uspeh.

Sejali so strah pred Slovani v naša srca. Toda to je bila le pretveza za njih poželjivost. Kakor da drži pot v Petrograd čez Belgijo in severno Francijo, so izdali ukaz in spravili naše armade v gibanje.

V štirih letih in dobrih treh mesecih o naši vladarji povzročili, da je čez 25 milijonov mož in žena pobitih, pobaljenih, nesposobnih za delo. Uvažite to, sodrugi! Na milijone mož, vojakov in civilistov, mož, žena in otrok je padlo kot žrtev pohote naših nevkrotljivih imperialistov!

V teh štirih letih so narodi vsega sveta tako krvaveli, da ne morejo izgubiti nič več krvi. In kaj smo pridobili? Ali smo dosegli le stotino tega, kar so hoteli naši vladarji in mi? Izgubljali smo tako, da ne moremo ničesar več izgubiti.

Pridobili smo eno — sovražstvo vsega ljudstva. Skaza, beda, bolezn, na milijone mrtvih in nesmrtno sovražstvo vseh svobodnih narodov sveta — to je nagrada, ki smo jo dosegli pod vodstvom naših pangermanskih imperialistov.

In sedaj smo proslili svoje sovražnike za mir s posredovanjem predsednika Zedinjenih držav. Sodrugi! Sedaj je prišla za nas največja prilika! Združite se! Bodite složni! Vi nimate vzroka, da bi čutili ponižanje. To ni bila vaša vojna. Vaši vladarji so vas nagnali v to svetovno klanje. Dabli ste svojo nagrado.

Sedaj imate priliko, da ponizate vi svoje vladarje. Čim globlje in temeljiteje bo njihovo ponižanje, tem varnejša bo vaša svoboda.

Ne dajte svojim voditeljem nove prilike, da bi slabo zastopali nemške delavce in jih kot sužnje podvrgli svoji volji. Nastopite takoj! To je vaša edina prilika.

Dajte tiranu mogočen udarec in povežite ga ob svojih nogah. Dobro namerjen udarec ob tem času vam prinese svobodo in vas deloma odškoduje za vso kri, ki je bila prelita v teh žalostnih štirih letih.

Vaša svoboda je odvisna od popolnega in nedvomnega poraza vaših vladarjev. Oni se tresajo. Storite, da bo ta poraz jasen in kričeč.

Kako? Odložite orožje, vi vojniki na fronti. Odložite svoje orodje, vi delavci doma. Ne dovolite svojim vladarjem, tem patriotom z jezikom in municijskim profiterjem, da bi vas še nadalje parali.

Dokler boste hoteli nadaljevati boj, bodo ti razredi hoteli žrtvovati vaše življenje in življenje vaših mladih, da bi zavarovali svoje glave. Odložite orožje in odstopite od strojev.

Vaši sodrugi narodi niso vaši sovražniki. Vaši resnični sovražniki so doma.

Vojniki, proti katerim stojite na bojišču, niso vaši sovražniki oni se bojujejo za vašo svobodo.

Vstanite mogočno in osvojite vladu! Moč je vaša. Pravico imate, da vladate. Čujte klic svobode in dobite vojno zase.

Čez štiri leta so vas izrabljali kot zaloge v svojih poizkusih, da napolnijo mošnje. Štiri leta so žrtvovali vaše sinove, očete in brate in mučili milijone, da bi želi dobiček iz vaše krvi.

Če bi bili dobili vojno, bi bili vi ostali brezmočni sužnji. Vaša svoboda je v njih porazu; in oni so poraženi. Vaša je zmaga. Na vas je leželo, da jo pograbitte, da si jo prisvojite. Sodrugi, vojniki, pomorščaki, delavci, vstanite v polkih, vstanite v delavnicah.

Razorožite častnike, katerih simpatije in ideje so na strani vladajočih razredov. Polastite se delavolj, ki se postavljajo na stran starega reda. Izročite odstavljanje svojih gospodarjev in ustanovite se kot svoji lastni gospodarji. Združite se!

Vojniki, pomorščaki, delavci, državljani! Ne dovolite svojim gospodarjem, da bi sklenili mir s svetom v vašem imenu. Izločite iz zaničnega vladarje iz domovine in sklenite mir s svetom sami!

Ali niste dovolj trpeči? Niste bi gledali smrti v obličje, niste bi bili dovolj mučeni v teh štirih dolgih, tragičnih letih? Zakaj bi se torej bali? Če izeedite za svobodo le tisočinko krvi, ki ste jo na bojiščih tako obilno prelivali za svoje tiranske vladarje, dosežete nesmrtno zmago ne le za sebe in svoje rojake, ampak za ves svet.

Čez pet milijonov Nemcev je padlo na krevatih bojiščih za vsenemški imperializem. Če se žrtvuje ne več kot tisoč Nemcev sedaj, se lahko doseže trajna svoboda za vašo deželo. Sodrugi, vstanite torej in udarite zadnjič za svobodo in civilizacijo. Da se pa naša revolucija ne prelevi v rusko krvavljenje, predlaga odbor revolucionarnih socialistov vsem resničnim socialistom po vsej Nemčiji:

Ugotovite takoj, koliko pravih socialistov je v vaši stotnici ali v vašem polku. Naskočite stanovanja svojih častnikov; razorožite jih takoj. Prepričajte se, če simpatizirajo vaši častniki resnično z vami. Če simpatizirajo, pustite, naj vas vodijo. Postreljajte jih takoj, če vas izdajo, kadar so že izjavili, da so vaši pristaši.

Ne ubijajte svojih tovarišev vojakov, če ne soglašajo z vami in se nečejo postaviti na stran nove vlade. Lahko je, da so preplašeni. Kadar jih popolnoma razorožite in napravite neškodljive za revolucijo, se organizirajte in naznanite centralnemu odboru takoj, koliko vas je, ter počakajte

na nadaljna navodila. Medtem zaplenite vsa živila in strelivo v svoji okolici.

Ne mučite in ne požigajte skladišča z živili in drugim blagom. Dovoljeno je zažgati kasarne in skladišča streliva, če so na takem prostoru, da se ne more oženj razširiti v druge kraje in poskodovati drugo blago kakor strelivo. Zapomnite si, da se smejo vojašnice in skladi municeje šele tedaj zažgati, če se ne posrečijo poizkusi, da se osvobode za revolucijo.

Provizorična zaplenba takih stavb pa ne pomeni, da ostanejo v naših rokah. V slučaju take konfiskacije je treba namestiti pristae stare vlade in njej zveste častnike v njih in jih stražiti kot take. Če bi puznje vladi zvesto vojaštvo naskočilo, mu je treba zažgati, da bodo take stavbe takoj zažgane.

Mornarji in pomorščaki! Pobratite se! Osvojite svoje ladje. Predvsem premagajo svoje častnike. Spojite in dogovorite se takoj s svojimi tovariši na suhem, podložite si pristaniščne uradnike in če je treba, streljajte na lojalne skupine vojakov.

V skrajnem slučaju je priporočljivo obstreljevati mesta, v katerih je mnogo vladnega vojaštva. Streljanje se mora pa takoj ustaviti, čim je dosežen cilj.

Takojšnje in splošne opustošitve vseh nedvomno vojaških stavb kot trdnjav in submarinskih pristanišč ni le želeti, ni le dovoljeno, ampak načeloma potrebno.

Tudi sabotaža na bojnih ladjah je potrebna, če ni mogoča njih osvojitve. Če se ne posreči napor na bojni ladji, se smejo odpreti varnostne izbe in vrata.

Delavci v municijskih tovarnah! Vi ste pravi gospodarji položaja. Ustavite delo takoj! Od tega trenutka delate le še krogle in naboje, ki bodo služili zoper vas in zoper ljudi vaše vrste. Krogle, ki jih izdelate sedaj, ne pridejo nikdar na bojno fronto. Vaše lastne roke jih izdelujejo, da bi se namerile proti vami.

Nehajte izdelavati bajonete, ki bi jih sluge vlade zabadali v vaša telesa. Vstanite, organizirajte se, polastite se orožja in namerite ga proti tirinu, ki nameravajo končati vojno, pa zaslužiti vas. Končajte vojno sami in obrnite orožje proti njim.

Ne uklonite nikdar voč tilnika pred temi vladarji!

Proč s kajzerjem, proč s tistimi, od katerih dobiva oblast, da vas vladat!

Proč v kapitalistični vsenemškimi imperia-

listi!

Proč z vojno, kakršna je danes!

Ne vemo, kako bodo naši kritičarji komentirali ta pogumni manifest, toda če so kolkaj odkritosrdni, bi morali vsaj sedaj priznati, da so bili ves čas v zmoti, ko so oznanjali svoj "čisti" soci-

alizem in nam očitali puškarstvo, madomeščansko mišljenje in celo zatajitev socializma.

Liebkecht je bil moč, na katerega so se naši radikalni najbrži sklicevali. Oni, tožitelji, so ga slovesno kleli kot svojo pričo; in sedaj, ko "postaja semu troum", je — glejte! — priča za nas.

"Če bi bili dobili vojno, bi vi ostali brezmočni sužnji!" — klic Liebkecht nemškim delavcem in vojakom. "Čim globlje in temeljiteje bo ponižanje vaših vladarjev, tem varnejša bo vaša svoboda."

Ali je Liebkecht militarist, socialpatriot, izdajalec socializma? — Moral bi ga označiti tako, kajti človek govori, kakor smo govorili in pisali mi. Bila bi nasreča za svobodo, če bi bila Nemčija zmagala, prvi Liebkecht, in to smo pravili mi. Da se odvzame taka nesreča, je bilo torej treba premagati Nemčijo.

Liebkecht gre še dalje. Še pred svojimi procesom je dobil Nemčijo, da je skupno z vojaško stranko v Avstriji namenoma provocirala to vojno. V namrštni pravi, da je Nemčija vodila roparsko vojno, da je hotela podjarmiti sode, da je strupila ljudska srca s "slovansko nevarnostjo". Kadar smo mi tako govorili, se nam je očitalo, da zatajujemo pravi značaj vojne, dasi nismo izrekli le trditve, temveč smo navajali argumente, o katerih se je vsako lahko prepričal.

Nesreča je bila, da niso ljudje hoteli videti dejstev, ampak so se držali teorij brez podlage, teorij, ki so jih krstili za socialistične, pa so prezeli, da so bile le njihove. Napaka je bila, da so izmišljali, konstruirali teorije in pričakovali, da se bo zgodovina ravnala po njih, medtem ko ima zgodovina svojo pot in je naloga teorije, da jo spozna.

Z nemško revolucijo smo dospeli na postajo, s katere ni več težko spoznati nujno smer minolih dogodkov. To revolucijo smo želeli, ker je bila "Vojniki, proti katerim stojite na bojišču, niso vaši sovražniki; oni se bojujejo za vašo svo-

(Konec na osmi strani.)

VAŽNO ZA NAROČNIKE!

Zakon zahteva, da mora vsak naročnik imeti list plačan v naprej. Ne na nas, temveč na vas je ležeco, če hočete imeti vse številke Proletarca. Vi imate na svojem naslovu v oklepaju številko, ki pomeni, do kdaj imate list plačan. Prihodnja številka lista ie (586) in če je Vaša številka na naslovu taka ali pa še manjša, tedaj takoj obnovite naročnino, ker smo drugače po zakonu prisiljeni, da Vam takoj ustavimo list.